

Oponentský posudok diplomovej práce

Jiřina Vyoráľková

Mateiu Caragiale a rumunská literárňí dekadence

Ústav romáňských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

2010

Diplomantka Jiřina Vyoráľková si vybrala ako tému svojej diplomovej práce dielo jedného z najzaujímavejších autorov rumunskej modernej literatúry. Je to Mateiu I. Caragiale, básnik a prozaik prvej polovice 20. storočia, ktorý po celý život i neskôr vzbudzoval záporné i kladné reakcie.

Písať o živote a diele M. Caragialeho je v súčasnosti veľmi vd'ačnou úlohou a diplomantka sa jej s chuťou a výskumným elánom zmocnila. Predložila prácu, ktorá sa na jednej strane pokúsila pokryť celé jeho dielo, inak, nie mimoriadne rozsiahle, a na druhej strane interpretovať ho z hľadiska nových teoretických východísk a poznatkov (M. Călinescu, Genette, Vojvodík). Ako uviedla hneď na začiatku, nezaujímal ju autorov životopis, ale jeho dielo.

Úvodné miesto patrí poézii M. Caragialeho (*Pajere*), čo je v bežnom literárňovednom skúmaní aj v rumunskom kontexte pomerne zriedkavé. Myslím, že to bolo užitočné, pretože si tým pripravila dobré východisko pre výskum prózy a mohla zachytiť už v poézii základné motívy, neskôr sa rozvíjajúce v jeho próze. Táto časť prináša aj versologickú analýzu a dodatok o rumunských veršových a strofických formách, čo treba zvlášť oceniť. Tu by bolo vhodné dodať azda len toľko, že dekadentné motívy, ktoré básňach rozoznáva, sú prevažne romantického pôvodu a fungovali v rumunskej poézii prakticky od Eminescovej lyriky. Autorka to aj spomína, ale nezaškodilo by tento moment vypichnúť ešte väčšmi, pretože poetiky parnasizmu a dekadencie, neskôr aj symbolizmu, sa v rumunskej poézii z konca 19. storočia rozvinuli až po absorbovaní básnického poznania Eminesca. Hoci pôsobia ako začiatky dekadencie v Caragialeho tvorbe, v zárodočnej forme existovali v Eminescovej poézii a do rumunskej poézie sa rozšírili tesne po Eminescovej smrti (tzv. emineskovskí epigóni). Veľmi ma zaujala aj zmienka o trochejskom verši u M. Caragialeho a bola by som rada, keby ho diplomantka mohla na obhajobe práce demonštrovať bližšie.

Ďalšie časti práce sa venujú naratologickému výskumu prozaických diel M. Caragialeho (*Remember*, *Craii de Curtea Veche* a *Sub pecetea tainei*). Najväčšia pozornosť však patrí románu *Craii de Curtea Veche*, z čoho vyplýva istá nerovnovážnosť v analýze. Keďže pri tomto románe postupuje autorka analyticky a v častiach, venovaných postavám, dopodrobna rozoberá napríklad všetky možné i fiktívne príbuzenské zväzky postáv, jej zámer stráca na sile, takže potom analýza prózy *Remember* pôsobí presvedčivejšie. Nemožno povedať, že by analýza postáv bola zbytočná, výklad je však intenzívnejší v ďalších kapitolách ako *Vypravěč a vyprávění*, alebo *Zobrazení prostoru* a pod. Analýza času je podrobná a intepretuje

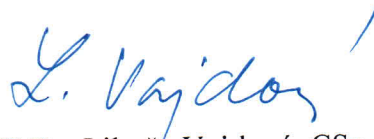
časové segmenty z rôznych hľadiska (dátumy, čísla a pod.), ale nehovorí nič napríklad k vnútornej konštrukcii románu, nevysvetľuje autorský zámer prerušiť dej snovými cestami, ani usporiadanie a jasnú graduáciu častí románu, čiže nerozoberá vnútornú temporálnu stavbu prózy. Analýza priestoru sa problému zhostuje lepšie a práve na nej vidieť, že prózou *Remember* si Caragiale vlastne pripravil model západnej dekadencie, použitý v *Craii de Curtea Veche*. Až na jeho základe autor mohol postaviť ďalší model východnej dekadencie, stelesnenej Bukurešťou, čiže dekadenciu na balkánsky spôsob. Caragialeho román je v podstate konfrontáciou dvoch modelov dekadencie – dekadencia ako kultivovanosť alebo dekadencia ako mravný a fyzický úpadok. Oba modely boli známe a rozšírené v povedomí dobových autorov, i keď literárnych vyjadrení z tej doby je mizivo málo.

Diplomantka sa venuje aj otázkam jazyka a štýlu. Hoci by sa na túto tému mohlo napísať oveľa viac, považujem kapitolu za vydarenú, pretože stručným spôsobom vystihla podstatu problému. Zaujímalo by ma však, prečo sa diplomantka nepozastavila pri význame výrazu *Craii*, keďže existuje množstvo interpretácií tohto výrazu, ktoré by boli mohli posunúť výklad románu rôznymi smermi. Napríklad slovenský preklad, ktorý vyšiel pod názvom *Králi noci*, mal mať pôvodne titul *Prostopašníci zo Starého dvora*. Pri tejto príležitosti by som spomenula diplomantkinu poznámku zo začiatku práce (s. 1) o farebnosti a expresívnosti slovenského jazyka, ktoré sa prejavujú v slovenskom preklade románu *Craii de Curtea Veche* a robia ho pôvabným, podobným čaru Východu. Treba povedať, že toto čaro nevyplynulo prirodzene zo slovenčiny, ale z tvrdej práce na slovníku pri preklade, pretože jeho znenie je výsledkom dlhého hľadania a často aj radikálnych postupov pri lexikálnej novotvorbe. To úplne súhlasí s diplomantkinými záverečnými konštatovaniami o prepracovanosti a rafinovanosti Caragialeho štýlu. Práca J. Vyoráľkovej má vysokú poznávaciu i textovú úroveň. Poznámky, odkazy, citácie sú spracované podľa najnovších vedeckých noriem. Téma je mimoriadne zaujímavá a v českom a slovenskom prostredí rozhodne novátorská. Veľkým prínosom sú aj kapitoly venované poézii, hoci rumunská literárna história ich zbytočne odsúva. Je však otázkou, či bolo úplne správne jej rozhodnutie vôbec nevenovať pozornosť kontextom Caragialeho diela. Je pochopiteľné, že diplomantka sa venovala poetologickým súvislostiam dekadencie ako smeru v rámci európskej literatúry a jej poznatky sú veľmi podnetné. Širšia kontextuálnosť by jej však bola odkryla napríklad existenciu dvoch modelov dekadencie v Caragialeho diele a súčasne ich opozičnosť, čo bolo výrazom kultúrnych predstáv, prejavujúcich sa v dobovej literatúre (Cezar Petrescu, N. Iorga). Na s. 77 diplomantka píše: „Nejde o román, ktorý by si bral za úkol zpodobniť zmenu rumunské spoločnosti...“. Problém je v tom, že si to ani nemusel za úlohu brať, a aj tak tieto zmeny vyjadroval. Jeho sústredenie sa na jednotlivca, na kategóriu individua, postupy autofikcie, hľadanie identity sa prejavovali veľmi výrazne aj v dielach jeho súputníkov ako Camil Petrescu alebo M. Eliade a v teórii autenticity. V týchto súvislostiach mohli dostať podstatný význam aj výpočty, za koľko rokov sa Pirgu stal senátorom, pretože ukazujú, že šlo o proces, ktorému sa nedalo vyhnúť, proces narastajúceho sklamaní z nedostatkov civilizácie, sprevádzaný úpadkom

spoločnosti na balkánsky spôsob. A nakoniec, bolo by sa ukázalo, že vzťahy medzi otcom a synom Caragiali ovplyvnili nielen jeho osobný život, ale aj dielo. Pirgu je vlastne postavou, ktorú vytvoril jeho otec – je to v podstate slávny Mitič, postava balkánskeho klamára, ktorá sa vyskytuje v mnohých ďalších balkánskych literatúrach (M. Todorova, *Balcánii și balcanismul*, 2000), ibaže zámerne dovedená do krajne negatívnej podoby.

Záverom by som chcela spomenúť významný prínos pramennej literatúry, najmä teoretickej (Genette, Vojvodík, Bednaříková) v práci J. Vyoráľkovej, ktorá tým posunula interpretáciu Caragialeho diela súčasným smerom, pričom využila aj poznatky svetovo známeho odborníka na modernu M. Călinesca.

Diplomová práca J. Vyoráľkovej spĺňa všetky požiadavky, kladené na kvalitnú prácu tohto typu. Okrem niekoľkých nejasností pri citáciách disponuje všetkými potrebnými doplnkami k práci ako jasný záver, résumé v troch jazykoch, zoznamom použitej literatúry a pod. Je kvalitná a má vysokú úroveň. Navrhujem preto po úspešnej obhajobe túto prácu schváliť.

PhDr. Libuša Vajdová, CSc
Ústav svetovej literatúry SAV
Konventná 13
81364 Bratislava